

Культурно-мистецький простір в умовах сьогодення

«Козак Нетяга», «Дума про козака Голоту», гумористичні думи «Про тещу», «Про вівчаря». Одним із перших здійснив класифікацію пісень Д. Яворницький, який присвятив своє життя збиранню та дослідженню першоджерельного історичного матеріалу, зокрема фольклору. Дослідник виокремлює: думи, пісні соціального значення, культові пісні, пісні про особисте і родинне життя. Український народний епос змальований у збірках історика, письменника та фольклориста М. Максимовича «Малоросійські пісні» («Малороссийские песни»). Це перший науково-обґрунтований збірник українських народних пісень, який мав великий вплив на подальший розвиток літератури та фольклористики. Серед інших – «Збірник українських пісень» («Сборник украинских песен»), «Українські народні пісні» («Украинские народные песни») та ін. М. Гоголя, Т. Шевченка.

Михайло Максимович справедливо вважається засновником української фольклористики, саме він, аналізуючи українські та російські народні пісні, доводив, що українці та росіяни різні, хоча й братні народи. Він також одним із перших став використовувати термін «українці» замість офіційної назви «малороси». Т. Шевченко теж відіграв чималу роль у формуванні української незалежної нації, зокрема заклав основи сучасної літературної української мови, використовуючи елементи народних пісень, книжкову мову старих авторів і селянське просторіччя. У своїх творах він зобразив українців величною, незалежною нацією, яку полонили поляки, а потім росіяни. Пропагували та збирали козацький фольклор також В. Антонович, О. Барь, М. Вовчок, М. Драгоманов, Ф. Колесса, М. Лисенко, А. Метлинський, Л. Українка, І. Франко, П. Чубинський та інші. Отже, доба козащини істотно збагатила пісенний спадок українських народних пісень, зокрема Полтавського краю.

Широко у світі розповсюдились козацькі, історичні пісні та думи. Саме утворення козацької держави започаткувало нову українську ідентичність, яка не скасовувала панівну стару руську ідентичність. Проте вже на початок 1670-х років, про що знаходимо підтвердження у Літописі Самовидця, «поняття України та українська ідентичність уже міцно вкоренилися у свідомості козацької старшини, мало того, вони усунули майже всі зовнішні елементи руської ідентичності з неї» [1, 355–359].

Європейські філологи вважають українську пісню високорозвиненою і багатою на образи та символіку. Уже у XV столітті кобзарі та народні бояни завойовують прихильність в Європі, особливо в Італії та Франції, що популяризує народну пісню у світі. П. Шафарик, основоположник україністики у колишній Чехословаччині, підніс значення української пісні в європейському просторі, обґрунтував місце української мови серед інших слов'янських народів. Український фольклор стрімко поширюється світом, видаються збірки «Україна співає», «Козацькі думи», «Голоси народів у піснях», «Поетична Україна» та інші.

Отже, розглядаючи інституціоналізацію народнопісенного виконавства на вітчизняних теренах, виявлено, що народнопісенне виконавство виникло у сфері фольклорної традиції й на сьогодні являє собою розмаїття виконавських форм (визначається здебільшого через ритм) і стилів, поширених у пісенно-виконавській практиці на різних рівнях побутування від аматорського до професійного. Тому чинниками самоусвідомлення єдності та права на волю українського народу виступають козацькі думи, кобзарські співи, тяжіння до легенд і збереження мови. Серед форм співу розрізняють: чоловічі, жіночі, дівочі, парубочі, мішані.

Література

1. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. Авторизований переклад з англійської. Київ: Критика, 2015. 445 с.

*Шумакова Світлана,
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри режисури
Харківської державної академії культури*

МИСТЕЦТВО ТЕАТРУ У СВІТЛІ ВИКЛИКІВ ЧАСУ

Культурологічний кут зору, зосереджений у площині театральної культури сьогодення, набуває суттєвого дослідницького значення як цілісна інтерпретація в актуальному історичному контексті стихійного творчого смислу сьогоденного мистецтва театру, обґрунтувань його прогностичного потенціалу як змістової форми культуротворення й націєтворення. Націю в усі часи визначає культура. Вітчизняний культурний простір нині стикається із загрозами щодо особливого, живого мистецтва театру, що з давніх-давен «відпрацювало» механізми натхнення, передачі національного духу, національних традицій патріотизму, героїзму і незламності народу. Не викликає сумніву, що у світлі викликів часу (сьогоднішньої війни) українські митці та небайдужі до долі української культури й мистецтва усвідомлюють відповідальність за майбутнє країни. Вони наполегливо намагаються підхопити естафету попередників, які сприяли вкоріненню у сучасників – громадян держави з багатою історією і культурними традиціями – почуття патріотизму, любові до Батьківщини, гордості за свій народ, шанобливого ставлення до українського, відданості національній ідеї.

Цілком очевидно в нинішніх умовах життя, з одного боку, є необхідність творчої реакції мистецтва театру на неоднозначну навколишню дійсність, можливість відрефлексувати в рамках нових драматургічних текстів масштаби й безодню сьогоднішньої людської трагедії та військової катастрофи, що, поза сумнівом, потребує часу. З іншого боку, коли співвітчизники вимушено не можуть вести звичний спосіб життя (не з власної волі опинилися далеко від дому і не спроможні взяти під контроль усі аспекти власної життєдіяльності, в якій відчутно відбито біль нинішніх днів), саме долучення до життєстверджуючого мистецтва театру можна вважати істотним підґрунтям як для стабілізації психіки особистості, її адаптивності та мотивації до практичної дії, так і для продукування суспільних цінностей і готовності до встановлення соціальних відносин.

Аналізуючи наявні еволюційні стратегії, можна стверджувати, що сценічне звернення українського театру, попри існуючі перешкоди реалій війни, нині актуалізується «на теренах сьогоднішньої комунікативної мережі», зокрема, в Україні запущено першу театральну стрімінгову платформу DRAMOX з найбільшим репертуаром якісних відеOVERSІЙ вистав у постановках найкращих вітчизняних театрів. Онлайн-театр постає вражаючою колекцією українського театального контенту – десятками вистав у постановці вісімнадцяти театрів, серед яких: Львівська національна опера, Театр ім. Лесі Українки, Театр 360 градусів, Театр на лівому березі, Одеський драматичний театр ім. Василька, театри «ДАХ», «Золоті ворота», «Прекрасні квіти», «Актор» та ін. [1]. Водночас важливо зазначити, що вітчизняні вистави представлені поряд зі світовими театральними хітами із субтитрами українською мовою.

Репертуар онлайн-театру, який постійно розширюватиметься, складає понад дві сотні записів від ста тридцяти двох театрів з двадцяти двох країн світу, зокрема, Берлінської державної опери, Англійського національного балету, Королівського театру в Мадриді, Театру Бобіно в Парижі, Театру де ля Віль у Парижі, Версальської королівської опери, Лос-Анджелеської опери, Норвезької національної опери та балету, Чеського Національного балету, а також вистави Шекспірівського фестивалю в Канаді [1].

Переглядаючи за підписною моделлю вистави українських театрів на DRAMOX (HD та 4K телевізорах зі smart TV та в додатках для смартфонів на базі Android та iOS), глядачі з України та усього світу підтримуватимуть українську культуру, адже 50% абонплати направлятиметься театрам і митцям (за рішенням засновників проекту, на честь старту в Україні перші два місяці до українських театрів спрямовується 100% коштів, отриманих від перегляду українських і світових вистав) [1].

Отже, у рамках DRAMOX з метою підтримки української культури з'явилася можливість запропонувати сучаснику в теперішніх надскладних умовах життя найкраще з українського театру, що являє собою пласт вияву свідомості, адже в синкретичній театральній формі відбивається низка переосмислень, розкриваючи активно-рефлексивну настанову «української душі». Театр як одна з всеохоплюючих духовних систем, що пов'язана нерозривно з життям, передає його в динаміці часу і простору, насамперед, внутрішнього руху людини. Український театр узагальнює життєвий досвід української нації, втілюючи духовну історію українського народу, немов «справжня книга буття». Тож український театр репрезентує глядацькій аудиторії модель світогляду нації, образу народу та його самоусвідомлення. Нині, коли ідентичність постає як актуальний процес самотворення, що виносить образи-сенси на апробування до загального простору, де вони постають відкинутими чи прийнятими, вистави українських театрів на DRAMOX є простором, де образи творяться, проходять свою апробацію. Згідно П. Рікера, наративна природа ідентичності є «оповіддю про життя», і глядач, будучи реципієнтом оповідей українських театрів, їх «проживає» по-своєму, а проживаючи, творить свою власну ідентичність [2]. Таким чином, сьгодні, коли йдеться про відродження національної ідеї, відчутної ваги в процесі консолідації народу, твердженні національної самосвідомості й патріотизму набуває як складова національної культури мистецтво театру, розкриваючи сенси національно-культурного самовизначення.

Підсумовуючи, можна сформулювати: у сучасних реаліях сьогоднішнє мистецтво театру є змістовою формою з відчутним націє- і культуротворчим потенціалом, що може сприяти ствердженню стратегій консолідації української нації, досягненню ідентичності як приналежності до ідейного простору та світоглядних суспільних цінностей, своєї власної самоідентифікації як українців.

Література

1. Шевчук М.В. Україне появился первый онлайн-театр DRAMOX с лучшими украинскими постановками. URL: <https://news.obozrevatel.com/show/v-ukraine-poyavilsya-pervuyj-onlajn-teatr-dramox-s-luchshimi-ukrainskimi-postanovkami.htm> (дата звернення: 28.01.2022).
2. Рікер П. Сам як інший. / Пер. з фр. Київ : Дух і Літера, 2002. 458 с.